

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.
וכך הוא אומר:
"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת במדבר

א. רמב"ן בהקדמה לספר במדבר.

"אחר שביאר תורת הקרבנות בספר השלישי, התחיל עתה לסדר בספר הזה המצוות שנצטוו בענין אהל מועד, וכבר הזהיר על טומאת מקדש וקדשיו לדורות. עתה יגביל את המשכן בהיותו במדבר כאשר הגביל הר סיני בהיות הכבוד שם.

וצוה: והזר הקרב יומת, כאשר אמר שם: כי סקל יסקל.
וצוה: ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו, כאשר הזהיר שם: פן יהרסו אל ה' לראות.

וצוה: ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח, כאשר אמר שם: וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו."

שאלות

1. מה אחפש פרשנו לאהוכיח בקרי'ו כאן?
2. אהל מועד - הנו הר סיני מטלף, מה הרציון בכך?
3. הנה ציוויים מביא פרשנו לאהוכח צדנתו, התוכל לפארט?

* * *

ב. מדרש רבה.

פרק א' פסוק א': "למה במדבר סיני? מכאן שנו חכמים: בשלושה דברים ניתנה התורה - באש ובמים ובמדבר.

באש מנין? והר סיני עשן כלו.

ובמים מנין? שנאמר: גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים.

ובמדבר מנין? וידבר ה' אל משה במדבר סיני.

ולמה ניתנה תורה בשלושה דברים הללו? אלא, מה אלו חינם לכל באי עולם,

כך דברי תורה חינם הם, שנאמר: הוי כל צמא לכו למים.

דבר אחר... כל מי שאינו עושה עצמו כמדבר הפקר, אינו יכול לקנות את

החכמה והתורה. לכך נאמר: במדבר סיני."

שאלות

1. קצת מה השאלה בתחילת המדרש, הרי כאן מתואר המקום?
2. מה ההקדל בין שני הראשונים?
3. מה סיוע: "חינם" כאן?
4. קטע: "דבר אחר" מוסר מהו שנה, מהו?

* * *

ג. המהרה"ל מפראג תפארת ישראל פרק כו' .

פרק א' פסוק א':

"הבחינה האחת - השכר והטוב שיש בתורה, כי הטוב שה' יתברך נותן על ידי שמירת התורה הוא טוב אלוקי ואינו טוב טבעי... ולפיכך ניתנה התורה במים, שהמים הם טוב בכל מקום... והיפך זה גם כן הענש על התורה אינו טבעי, רק עונש אלוקי... ולכך ניתנה התורה באש כי הוא נאמר על הענש, כי ה' אלקיך אש אוכלה..."

ומה שניתנה התורה במדבר - מורה על עצם התורה, כי המצוות שבה הם דברים שאינם טבעיים... כי יש שהיו אומרים כי התורה לפי הטבע, ומה שאסרה החלב והדם הוא בטבע, ודבר זה אינו! כי לכך ניתנה התורה במדבר, כי המדבר אינם גדלים בו הדברים הטבעיים... ודבר זה עצמו מה שניתנה במדבר, לומר כי אין התורה דת טבעי."

אבות

1. מה מטריד את פרשנינו כפואו לפאר את פסוקנו?
2. מהו הרציון הכללי על סיו מספיר פרשנינו את כל הצנין?
3. מה הרציון ב"אין התורה דת טבעי"? ומה המסקנות מכך?

* * *

ד. אור החיים .
פרק ג' פסוק לט':

לט) כִּי פָקודי הַלְוִיִּם וְגו'. ומבין ז"ל תמה בדבר שיש לתמה בו, כי הלווי' הן הנה ירדתי ה' וקרוביו ואשר לא חטאו בעגל ולא נגפו ולא הרגו ולא השקו ואיך נתמעטו כל כך מכל השבטים שאינם מגיעים במספרם מכן חדש לחצי שבט הקטן שב' ישראל, ולקשטעמד על מספרם מכן כי לא יגיע לשליש ולרביעי, וראיתי שישב בשני דרכים, האחד הוא לצד שהרבויו בא מצד הענוי דכתיב (שמות א) וְכִאֲשֶׁר יֵצְאוּ אוֹתוֹ בֶן יִרְבֵּה וְגו', ודרך ב' מטעם כעסו של יעקב אבינו עליו השלום, ובעיני טעם הב' רחוק, כי לא נמצא רשם המעטת הדרע בכעס אביהם עליו השלום, ועוד תמצא במספר הכא בדברי הנז' (א' כ"ג) הוּו הַלְוִיִּם שְׁמוֹנֶה וּשְׁלִשִׁים אֶלֶף מֵאָה שְׁלִשִׁים שֵׁנָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שֵׁנָה, וּבְמִסְפָּרָם בְּפִרְשַׁת נִשְׂא כְּאוּ לְכֻלֵּי חֲשׁוֹבוֹן שְׁמוֹנֶת אֲלָפִים וְהִי מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים נִמְצְאוּ שְׁהוֹסִיפוּ ד' חֲלָקִים בְּקִרּוּב עַל מִסְפָּר זֶה, וּבְמִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵבֵא שֵׁם לֹא כְּאוּ לְכַפֵּל מִסְפָּר הָאָמּוֹר כָּאן, וּבְאָמֹד מִסְפָּר זֶה לְכַשִּׁיהִי נִמְנִים מִכֵּן כִּי עַד בֶּן מֵאָה וּמֵעֵלָה כְּדֶרֶךְ שְׁנֵמִנִים יִשְׂרָאֵל יְכוּל לְהִיּוֹת מִסְפָּרָם כְּגוֹדֵל שְׁכֻטֵי יִשְׂרָאֵל וּמֵעֵלָה וְאִיה כְּעַם אֲבִיהֶם:

וּטַעַם הָא' שֶׁל הָעֲנוּי הוּא טַעַם נִכּוֹן אֲכָל לֹא יֵצֵדֵק לְפִי מֵאָמֵר חַז"ל (בריר פ' ע"ט) שְׁאָמְרוּ לֹא מֵת יַעֲקֹב עַד שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְכָלֵל מִסְפָּר ס' רְבּוּא, וּבִהֲכַרְח לְיֹשֵׁב הַכְּתוּבִים לְפִי דְבָרֵיהֶם ז"ל כִּי אָמְרוּ בֶן יִרְבֵּה פְרוּשׁ כְּמוֹ בֶן בְּשֵׁעוֹר הָרֵאשׁוֹן יִרְבֵּה וְלֹא הִנֵּה מִתְמַעֵט הַגַּם שֶׁהִיוּ הוֹרִיגִים מֵהֶם וּמַעֲנִים אוֹתָם הִנֵּה כַח בְּיִשְׂרָאֵל לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת כְּמִשְׁפַּט הָרֵאשׁוֹן לְמִלְאוֹת הַחֶסֶד, וְמֵה שְׁאָמַר הַכְּתוּב (שְׁמוֹת שֵׁס) וְכֵנִי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וְגו' וְרָצוּ מִפְּנֵי וְגו', לְצַד כִּי בִימֵי יַעֲקֹב הָיוּ קִטְנֵי קִטְנִים וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂים רָשָׁם כְּעִיר וּכְשֶׁגְּדָלוּ עָשׂוּ פְרוֹסוֹם, וּמַעֲתָה הִרְבוּ הִנֵּה קָדַם הָעֲנוּי וְלָמָּה לֹא יִהְיֶה בֶן לְשִׁבְט לְוִי, וְאִין לְוִי שֶׁהָיוּ כְּמוֹ בֶן רַבִּים כְּשֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים בְּעַת פְּטִירַת אֲבִיהֶם וְנִתְמַעֵטוּ אַחַר כֵּן וְלָצַד שְׁלֹא הִנֵּה בְהֶם הָעֲנוּי לֹא חָזְרוּ לְהִתְרַבּוֹת, כִּי גַם עַל זֶה דָּן אֲנִי לָמָּה יִתְמַעֵטוּ מִבְּרַחַה רֵאשׁוֹנָה, וְזו"ל אָמְרוּ (כְּמִדְר' פ"ה) שֶׁהִנֵּה הָאָרוֹן מְכַלָּה בְהֶם, זֶה הִנֵּה אַחַר מִנּוּי עֲבוֹדַת הַלְוִיִּים:

גם שהיו מולוללים בעצמן לילד ולעזוב בשדות ובמחלות הארץ אשר אין אדם נכבד שנפשו מכבדת עליו כשקט לוי עושה בן, וזה לך האות כי עמרם שלח את אשתו, ולא הצרף הכתוב להודיע את הדבר שגם בעמרם לא הגיר הכתוב הענין אלא מהשקלת הענין נודע, וללמד על כל שבטו יצא, וזו היא סבת מעוטם כי אם אין גדיים אין תישים, והגם שמצינו שעמרם החזיר גרושתו, אין ללמד ממנו שכלם החזירו כי הוא זה אשר בא אליו הדבר בנבואה כמאמר חז"ל באגדה (שמור פ"א סוטה יב) ובדברי הזוהר הקדוש (ח"ב יא): בפסוק וילך איש וגו', וכמו שאמרו ג"כ (שמור פ"א) בפסוק ותמצב אחתו וגו' שהלכה לראות מה יהיה בנבואתה, ואם תאמר למה שבט בן תורה יעשה מעוט פריה ורביה, אולי שדנו בה למען לא יגיע לריק ולא גלד לפהלה, וכיוצא בזה מצינו שאמרו (תענית יא) שאסור לשמש משתו בשנת רעבון הגם שיש מניצת פריה ורביה, ודנו כמו כן לצד כלוי הפנים הזכרים נמנעו כל עקר, ומעשה אדרכה עשה ה' עמקם גם שנשארי מהם מספר זה, ולזה אחר זמן שהיו עסוקים גם הם בפריה ורביה פרו וישרצו וגו' יותר משאר השבטים:

לראות ילדיהם משלכים ביאור,

במדבר

אלות

1. מהי אלתו של הרמ"ן המצוטט כאן?
2. מה הן תשובותיו של הרמ"ן ומה ההבדל ביניהן?
3. למה ואיך פרשנו אינו מקבל את תשובתו הראשונה של הרמ"ן?
4. איך הוא מפאר את הטעם הני של הרמ"ן ומסכים צ"ח?
5. איך פרשנו מסביר את נושא הלוויים והתנהגותם במצרים וקושר זאת לצנינו?
6. איך מסוף שט לוי של מאורי?

* * *

ה. בלי יקר .

פרק ד' פסוק יג':

אָמַנְם לְבָבִי לֹא כֵן יִדְמָה, כִּי בְּדַאי שָׁרְרָה
 גִּתָּן ה' לְלוּיִם וְלֹא עֲבֹדוֹת, כְּמוֹ
 שְׁכֵתוֹב: "הִמְעַט מִכֶּם כִּי הִבְדִּיל ה'" וְגו'
 (במדבר טז, טז). וְלִפְנֵימֵי הִיָּתָה עֲבֹדָה זֹאת
 בְּבַכּוֹרוֹת, וְנִפְסְלוּ בְּעֵגֶל, וְנִתְּנָה לְלוּיִם. אִךְ
 שְׁהִיָּה גְלוּי לְפָנָיו יִתְּבַרֵךְ, שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁכָּל
 בְּכוֹר יִתֵּן לְוֵי תַחְתָּיו, מִכָּל מְקוֹם סוּף שִׁישָׂאוֹ
 מֵאֲתֵימ שְׂבָעִים וּשְׁלֹשָׁה בְּכוֹרִים שֶׁלֹּא יוּכְלוּ
 לְהַעֲמִיד בְּמִקְוָם לְוִיִּם, וְיִצְטָרְכוּ לְפָדְיוֹן
 חֲמִשָּׁה שֶׁקְלִים לְגִלְגֶּלֶת, וְיֵשׁ כָּאֵן מְקוֹם לְלִין
 אֶל הַבְּכוֹר וְלוֹמַר: וְכִי בְשִׁבִיל שְׂאֵין כָּאֵן
 בְּמִקְוָמֵי לְוֵי אֲצִטְרֵךְ לִתֵּן חֲמִשָּׁה שֶׁקְלִים? וְכִי
 לֹא דִי בְּזוֹ שֶׁקֵּנִס אוֹתִי לְפָסְלָנִי מִן הָעֲבֹדָה,
 וְלָמָּה זֶה אֶתֵּן עוֹד תְּמוֹרְתֵי חֲמִשָּׁה שֶׁקְלִים?
 עַל זֶה אָמַר: "כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּיוֹם הַתִּתִּי"
 וְגו', עַל כֵּן דִּין יֵשׁ לִי עֲלֵיהֶם מֵאֵז וְגַם עֵתָה
 לְהַטִּיל עֲלֵיהֶם פִּי שְׁנַיִם מִן הַקְּנִסוֹת, אֲחֵד
 בְּעֵבֹר חוֹב יִשָּׁן שִׁישׁ לִי עֲלֵיהֶם שֶׁהַצִּלְתִּים מִן
 הַמָּוֶת, וְאֲחֵד בְּעֵבֹר שֶׁחֲטָאוּ בְּעֵגֶל. וּפְרוּשׁ זֶה
 נִכּוֹן מֵצַד הָעֲנָן.

וַיֵּן כִּי לִי כָּל בְּכוֹר וְגו'. שׂוֹאֵל אֲנִי שְׂאֵלָה
 אַחַת וְזֶה תֵּאָרָה: אִם גִּתָּן ה' לְלוּיִם
 בְּמִנּוּי זֶה מַעֲלָה וּשְׁרָרָה, כִּי הִבְדִּיל אוֹתָם
 מֵעַדֵת יִשְׂרָאֵל לְעַמֵּד לְשֵׁרֶת לְפָנָיו, אִם כֵּן מֵהוּ
 שְׂאֵמַר: "כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּיוֹם הַתִּתִּי" וְגו'?
 וְכִי בְּזִמְנֵן הַהוּא גִּתָּן ה' לְבְּכוֹרִים שְׁרָרָה זֹאת?
 הֲלֹא גַם מִיָּמִים קְדָמוֹנִים הִיָּתָה הָעֲבֹדָה
 בְּבַכּוֹרוֹת. וְעוֹד, שְׂבָעִים הַפּוֹתוֹ כָּל בְּכוֹר לֹא
 גִּתָּן לְבְּכוֹרִים שׂוּם שְׁרָרָה, וְאֲדַרְבָּה הַטִּיל
 עֲלֵיהֶם עַל הַפָּדְיוֹן, וְחִיָּבָם לִתֵּן חֲמִשָּׁה סְלָעִים
 בְּעֵבֹר שֶׁהֲצִילָם מִמָּוֶת בְּכוֹרוֹת, וְאִם כֵּן מֵהוּ
 עֲנָן קְדוֹשׁ הַבְּכוֹרוֹת לְקְדוֹשׁ הַלוּיִם? כִּי לְלוּיִם
 גִּתָּן מַעֲלָה וּשְׁרָרָה, וְעַל הַבְּכוֹרוֹת הַטִּיל עַל
 הַפָּדְיוֹן. וְאִם נֹאמַר שֶׁהַטִּיל עַל הַלוּיִם עֲבֹדוֹת
 בְּמֵה שִׁיעֲמָרוּ לְפָנָיו אֲהַרֵן וּשְׁרָתוֹ אוֹתוֹ, וְכִתִּיב
 "נִתְּוֹנִם נִתְּוֹנִם הִמָּה לוֹ", וְלִפִּי זֶה שִׁפִּיר קֹאמַר
 "כִּי לִי כָּל בְּכוֹר" וְגו', לֹאמַר שֶׁבְּאוֹתוֹ זִמְנֵן הִיָּה
 הַדִּין נוֹתֵן לְהַטִּיל עֲבֹדוֹת זֶה עֲלֵיהֶם. מִכָּל
 מְקוֹם קֹשָׁה, לָמָּה יִטִּיל ה' עֲבֹדוֹת זֶה עַל
 הַלוּיִם? וְכִי בְשִׁבִיל שֶׁלֹּא נִפְסְלוּ בְּעֵגֶל יִטִּיל
 עֲלֵיהֶם עֲבֹדוֹת זֶה?

אלות

1. מהי קדיוק אלתו של פרשנו ואיך הוא מרחיב אותה לכלל כבורות - לוויים?
2. האם לדעתו צפודת המקדש היא כרס או להיפך?
3. איך פרשנו מסביר את התנהגות הקב"ה כלפי הכבורות וכלפי הלוויים ומה המסקנה מכך?
4. האם זהו צפודת או שררה?
5. איך כלל זאת חייבים היו אותם כבורים צודקים על הלוויים לצפודת צמח החמישה סלעים?

* * *